Vahtsõaastakuu 12. päiv 2010
Nummõr 1 (197)
Leht mass erälde ostõn 5 kruuni

UMA LEHT

VANA VÕROMAA RAHVA UMAN KEELEN LEHT

Ruitlasõ Olavi kirotamisõst ja vahtsõst loodsikust *Kae lk 2*

Üte üü katõ katsigu saiva 15aastadsõs *Kae lk 3*

Suukurõ ja vaśka üte suvõ sõprusõst *Kae lk 4*

Võrokõisi tsõõriklaud tulõ Karilatsin

Vahtsõaastakuu 14. pääväl (14.01) kell 14 tulõ vana Võromaa Põlva kihlkunna veerenukan Karilatsi muusõumin võrokõisi tsõõriklaud. Kuun kaias ja arotõdas kultuuriministeeriumi programmi tüüpäälkiräga «Vana Võromaa kultuuriprogramm 2010–2013».

Taa programm tetäs vana Võromaa kultuuriasju tugõmisõs. Taa om jakus programmilõ «Lõunaeesti keel ja kultuur», miä 2009. aastaga är lõpõs ja miä om tugõnu 2000. aastagast pääle ka Uma Lehe välläandmist, võrokeelitsit tele- ja raadiosaatit, võro keele oppamist koolõn ja palľond muud.

Tsõõriklavvalõ oodõtas härksit inemiisi kõigist vana Võromaa umavalitsuisist, seltsest, a niisama kultuurikõrraldajit ja -sõpru.

Tsõõriklavva kõrraldas Võro selts üten Põlva talorahvamuusõumiga. Kimmä tulõja võinu tuust teedä anda e-posti triinu.ojar@wi.werro.ee pääle.

UL

Umma Pitto lätt pia 2500 lauljat

Keväjädse tõsõ Uma Pido jaos om hinnäst kirja pandnu 106 kuuri kokko 2488 lauljaga, mõnõ koori võiva viil mano tulla.

«Edimädsel pidol olĺ 2400 lauljat ja luutsõmi, et huviliidsi om timahava sama palľo vai inämbki,» om Uma Pido kõrraldajal Ojari Triinul hää miil. Umma Pitto om tulõman 1137 segäkoori-, 363 naisikoori-, 103 miihikoori- ja 885 latsi- vai mudilaisikoorilauljat.

Laulukuurõ om tulõman kõgõ inämb Põlva (40), Võro (34) ja Tarto maakunnast (15), a näid om ka Valga (6), Harju (6), Rapla (2), Jõgõva (1) ja Lääne-Viru (1) maakunnast. Lätist tulõ Vana-Laitsna vai Veclaicene segäkuur, kon laulva Läti võrokõsõ, Soomõst tulõ eestläisi segäkuur Siller ja tulõman om ka Euruupa eestläisi kuur.

«Arvada omma «välisvõrokõsõ» härgütänü kuurõ, kon nä laulva, pitto tulõma ja tõsõlt puult jäi mi edimäne Uma Pido silmä rõõmuga mi esierälidse esihindäs olõmisõ üle,» seletäs asja pido segäkuurõ üldjuht Ratassepä Ester.

Ojari Triinu kuts kuurõ, kiä omma kirjapandmisõga ildas jäänü, a iks tahtva kah pitto tulla, hindäst kimmäle viil teedä andma. Uma Pido miihikuurõ üldjuht Määri Andres üteĺ mano, et esieränis suurõ häämeelega oodõtas viil perämädsel minotil mano miihikuurõ: «Mehe tükise iks olõma sändse, et algusõn ei saa vidämä, a loodami, et Uma Pido laulumiihi tulõ mano perämädse minotini.»

Päält ärnimmatuisi kuurõ laulva pidol projektikoori «Naasõ nurmõst» ja «Mehe mõtsast», kon laulva nuu, kiä kongi koorin laula-i, a tahtva laulda õnnõ võrokeelitsel laulupidol. Viil om pido vidäjil plaan kutsu laulma ka «kunnakuurõ»: pere-, sugu-, sõprus- vai kogokunnakuurõ, miä saava pidol laulda ütiskuurõ jaon ütehelülidse lauluga.

No nakkasõ koori Uma Pidoni (29.05 Põlvan Indsikurmun) võrokeelitsit laulõ haŕotama.

Uma Pido kõrraldaja ütlese, et pido ei tulõ õnnõ laulupido, samal pääväl om Põlvan pääväkava kontsõrtõ, laada ja tüütarriga. Päävä nagõl om sis õdagunõ pääkontsõrt Indsikurmu lauluplatsi pääl. Pido tegevä esierälidses umakiilne laul ja vana Võromaa katsa kihlkunna esierälidse olõmisõ vällätuuminõ.

UL

Lauluproovi «Naisilõ nurmõst» ja «Miihile mõtsast»

Märdikuun naati pääle Uma Pido laulupruuvõga noilõ miihile ja naisilõ, kiä egäpäävätselt laulman ei käü. Kooni Uma Pidoni (29.05. 2010) saias kokko üts kõrd kuun, opitas är miihi-, naisi- ja ütiskuurõ laulu.

Ka viil kolmandahe laulupruuvi oodõtas kõiki, kinkal om lauluhellü, noodi perrä laulmisõ mõistminõ olõ-i tähtsä.

Naasõ haŕotasõ eräle Põlvan ja Võrol. Põlvan vidävä laulupruuvõ Põlva naisikoori Mai dirigent Tammeoro Saidi ja Võrol naisikoori Kannel dirigendi Ilvese Helga ja Aropi Erja. Võro naisi vahtsõaastakuu kokkosaaminõ olĺ 11.01 är, Põlva kultuurikeskusõn saias kokko tõsõpäävä, **19. vahtsõaastakuu pääväl kell 18**.

Miihi laulmist võtt iist Määri Andres, mehe saava kokko Võro ja Põlva vaihel Vana-Koiola rahvamajan pühäpäävä, **17. vahtsõaastakuul kell 16**.

Nii naisi ku miihi vahtsõ, radokuu kokkosaamisõ andas teedä proovin, kuulutõdas Uma Pido kodolehe pääl www.umapido.ee ja Uman Lehen. Teedüs Tammeoru Saidi käest tel 509 7391, Ilvese Helga käest tel 528 3549, Määri Andrese käest tel 528 4859.

UMA PIDO KÕRRALDAJA

Lõõdsakeskus Põlva

HARJU ÜLLE

Lõõdsamehe ja -meistri Tartese Heino käest om paari aastaga saanu lõõdsapisiläse nii palľo Põlva kandi inemise, et mineväpuulpääväne, kolmas Põlva lõõdsapäiv tulĺ tetä kultuurikeskusõ saalin – huvilidsõ es mahu inämb muusigakuuli är.

«Uskmalda palľo huviliidsi, hää lämmi tunnõ om, kõik omma nigu uma inemise!» olĺ Tartese Heinol kokko tulnu lõõdsasõpru üle hää miil. Pidol mängse lõõtsa tä esi, Indi Asso & Vennad, Noormaa Tarmo, Ubina Juhan, Teppo Aivar, nuur lõõdsamängomeistri Ojasaarõ Toomas Vanaküläst ja tõsõ. Sai kaia näütüst lõõdsamängjist ja nätä, mändsist jupõst üts lõõdsapill kokko käü.

Lõõdsalukõ aigu lei hoolõga tandsu Mooste vallavanõmb Needo Ülo – timä kodokandin om päält suurõ folgipido Moostehe kolimist rahvapillihuvi kõvva nõsõnu. «Käve edimäne aasta Põlvan kursuisil, ostimi Heino käest üte lõõdsa kah, olõ pruuvnu mängi, a tsipa rassõ om iks!» seleť Needo Ülo. «Ku kaet naid mängjit, sis tunnus, et mis tuu sis om: niisama muusiän mängvä. A ku esi proovit, sis lätt iks sassi külh... Aasta lõpus taha iks kats luku selges saia. Sis saat joba pidol är kävvü! Lõõts om sääne pill, et üts inemine ei saa külmäs jäiä, ku tuud kullõs ja näge!»

«Om iks väega vingõ, et lõõtspillihuvilidsõ tulõva kokko ja saava ütstõsõ päält oppi,» kitť lõõdsamiis ja -oppaja Noormaa Tarmo Tartese Heinot lõõdsaoppuisi vidämise iist. «Perämädsel aol om hulga mano tulnu noid, kiä lõõdsamängo opva. Tuu and luutust, et mõnõ ao peräst om häid mängjit inämb. Tuu om nigu pürämiit: ku om häste hulga harrastajit, sis säält klaarusõ vällä mõnõ, kiä saava umbõ hääs mängjäs.»

Tartese Heino naaś Põlvan lõõdsamängu oppama katõ aastaga iist, lõõdsaoppus kasus egä aastaga. «Timahava om joba vahtsit opilaisi mano tulnu, huviliidsi om eski Inglüsmaalt,» seleť tä. «Ma olõ joba palľodõlõ ütelnü, et opmisõs olõ-i hää vanna pilli osta. Tuu lask õhku läbi ja algajal om rassõ mängi, vahtsõ pilliga om oppi palľo lihtsämb.»

Tuuperäst naaś Heino esi lõõtsu meisterdämä, puur, saag ja hööveldäs uman lõõdsatüükuan sakõst poolõ üüni vällä. Tä om valmis tennü joba 12 lõõtsa ja naaś lõõdsategemist ka tõisilõ oppama: 23. vahtsõaastakuul kell 11 saa Põlva muusigakoolin kolmandat kõrda kokko meistride klubi, kohe Heino uut ka vahtsit huviliidsi: «Pääasi, et Teppo ettevõtminõ alalõ jääsi, mi kohus om tuud edesi viiä.»

Heino hää abimehe kõigi ärnimmatuisi ettevõtmiisi man omma Rahvakultuuri arõndamis- ja koolituskeskusõ Põlvamaa rahvakultuuriaśatundja Taali Kati, Põlva muusigakuul, kultuurikeskus ja hulga häid lõõdsasõpru.

«Om häste vahva, et Põlvan naid ettevõtmiisi tetäs, et Heino nakaś esi pille tegemä ja nuuri miihi oppama, selle et Põlva kandin es olõ noorõmbit lõõdsamängjit pia sukugi alalõ jäänü. Teno toolõ, et Heino esi pille kah tege, tulõ vahtsit pillimängjit kõik aig mano,» kitť Võromaa muusõumi juht Telgi Maimu, kiä kõrraldas Võro folklooripido aigu Teppo Augusti nimelist lõõtsu võikimängmist ja ka tõisi lõõdsapitõ.

HARJU ÜLLE PILT

Põlva lõõdsavaimu hoitja: Rahvakultuuri arõndus- ja koolituskeskusõ Põlvamaa rahvakultuuriaśatundja Taali Kati, lõõdsamehe Tartese Heino ja Ojasaarõ Toomas.

Noorõ pidävä perimüskultuurist

SAARNIIDÜ HARDI

Vahtsõaastakuu 4. ja 5. pääväl kõrrald´ Võro instituut Rõugõ kihlkunnan Kiidi turismitalon nuurilõ ütsändä perimüskultuuri talvõkooli. Laagrin opsõ võro kiilt, vannu tüüvõttit ja otsõ tsihti 30 nuurt ja võro keele oppajat üle vana Võromaa.

Laagri pääkõrraldaja Laube Kadri nimmaś, et koolin tunnus, et 10- ja 19aastanõ ni oppaja joht umavaihel läbi saa-i, a säändsen laagrielon tüütäs sääne kooslus häste ja kõik kaesõ ütstõsõlõ perrä.

Edimädsel pääväl tetti selges, kiä ku palľo võro kiilt mõist. Võro keele tunnõ vidi Jüvä Sullõv ja Fastrõ Mariko.

Et latsilõ olõs laagri õks laagri, mitte määnegi koolitunn, sõs sai ütte-tõist iks ka uma käega valmis tetä. Võro instituudi direktri Eichenbaumi Külli opaś karaskitegemist ja kõnõĺ ka karaski aoluust: kuna ja mille tuud tetti. Viil tetti ütenkuun sõira, miä tulĺ häste vällä. Saarõ Evar kõnõĺ tuust, kuimuudu ja mink peräst um võro kiil ao joosul muutunu.

Mi, võrokõisi, kultuuri umaperä tetti latsilõ selges viil mitund tõist muudugi. Näütüses opaś Orasõ Janika naisi regilaulu: kullõldi, kuimuudu um tuu kõlanu ja prooviti ka esi perrä, ku kerge vai rassõ torrõt ja viisihellü kokko panda um.

Tetti ka puutüüd ja oppaja Russi Olev imehť, ku häste mõist mõni lats joba väega noorõlt ummi kässiga tüüd tetä. Puutüü miildü latsilõ nii väega, et toolõ anti esiki aigu mano, et kõik saasi uma kuju valmis ja mõni kipõmb eski mitu.

LAUBE KADRI PILT

Näütemängust es päse ka oppaja Niitmetsa Merike.

Õdagu lõpõť näütemänguoppus, tuud vidi Looritsa Aare Krabi külätiatrist. Näütlemine es olõki nii lihtsä: olĺ rassõ võro kiilt kõnõlama jäiä, ku samal aol um seen lavahirm. A arvada et säändse aśa tegevägi keele mõistmist kimmämbäs. Egäs sis ilmaaśalda ei peetä tiatrit väega tähtsäs kultuuri hoitjas.

Perämädsel laagripääväl sai ka suusa ala ja mäe pääl vissi laskõ. Sai kõvvu sõitõ tettüs!

Perän tuud opaś Silla Sixten, kuimuudu luudusõn kaardi perrä tsihti otsi. Edimädse kõrra kotsilõ tulĺ tsihiotsminõ palľodõl peris häste vällä, a tuu iist pidi otsja ka luudust kitmä: mõtsa ala olĺ sadanu hulga värskit lummõ, lumõ pääl olli kõik jäle häste nätä ja näide perrä sai nii mõnõgi punkti üles otsi.

Laagri lõpõtusõs andsõ pääkõrraldaja Laube Kadri laagrilatsilõ kodotüü: vällä märki, konkotsil võinu järgmädse uma keele laagri tetä.

MÄRGOTUS

Uman kandin piät iks umma kitmä

Nigu iks vahtsõ aastaga algusõn, om ka parhilla mineväaastaga tegemiisile perräkaemisõ ja häie tegejide kitmise aig. Kultuurkapitali Võro maakunna ekspertgrupp om joba vällä hõiganu seokõrdsõ Kultuuripärli-preemiä ja Uma Lehe toimõndusõl om hää miil, et tuu saaja, tandsujuht Udrasõ Maire pidä luku Võromaast ja mi esierälidsest rahvakultuurist, nigu timä märgotusõst lukõ või.

Hää miil om ka tuu üle, et Põlvan om lõõdsamäng suurõ huu sisse saanu ja nuuri mängjit tulõ mano nii et lust kaia ja kullõlda. Kõgõ inämb tulõ tuu iist kittä muidoki suurõ hingega lõõdsamiist Tartese Heinot, kiä väsümäldä oppas huviliidsilõ pillimängu ja om naanu ka lõõdsameisterdämist oppama. Heino esi seletäs, et tedä härgütäs takast suuv, et Teppo Augusti ettevõtminõ iks ello jääsi ja edesi lääsi.

Tuu om väega illos suuv ja Põlvahe lõõdsamängu keskusõ luumisõ iist pand Uma Leht Tartese Heinolõ suurõ virtuaalsõ avvoraha kaala. Ka tõisilõ om Heino suur tüü ja ka timä anniga opilasõ silmä jäänü. Looda, et lõõdsamängo alalõhoitjit tuu iist ka lajõmbalt kitõtas.

HARJU ÜLLE, päätoimõndaja

UMA LEHT

Telmisenummõr 00917
Ilmus egä katõ nädäli takast tõsõpäävä
Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro
E-post: umaleht@umaleht.ee; info@umaleht.ee

Päätoimõndaja: Ülle Harju 78 222 21, 56 606 494
info@umaleht.ee
Keeletoimõndaja: Laivi Org laivi77@hot.ee
Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster 56 213 177
mariko.faster@gmail.com

Välläandja: Võro Selts VKKF
Trükjä: AS Võru Täht

Lehe välläandmist tugõva:
Riiklinõ programm «Lõunaeesti kiil ja kultuur» ja
EESTI KULTUURKAPITAL

Uma Leht Internetin: www.umaleht.ee

Paprõlehe-kujolist Umma Lehte saa lukõ ka Internetist www.netiajakiri.ee päält! netiajakiri

Tuu olnu andśak, ku Võromaa tandsujuht es opanu umilõ tandsjilõ mitte midägi mi rahvakultuurist

Võromaal olõt vaba

Mullõ tunnus, et Võromaal om inämb võimaluisi kultuuri tetä, ku kongi suurõn liinan. Põha-Eestin om tegijit rohkõmb, Võromaal mitte nii hulga ja teno toolõ om tan hulga vapa maad, midä üles löüdä.

Rahast ma kõnõlõ-i, a muido om meil hää toimõnda. Tandsja saava Võrol Kandlõ kultuurimajan väega häste tandsi, kiäki ei sekä ja ku taha määnestki projekti tetä, sis kultuurimaja iks tugõ umalt puult kah.

Majandusõ nõsõmisõ aig tõi eurorahha ka maalõ ja tuuga sai hulga kultuurimajju kõrda tetä.

Parhilla tetäs mitmõn Võromaa nukan huvitavat kultuuritüüd ja vidäjä tegevä umma tüüd hingega. Noid, kiä Võromaal laulda ja tandsi tahtva, om kah hulga.

Hull om lugu õnnõ sis, ku mõni vahtsõnõ umavalitsusjuht nakkas tuud kultuuritüüd maaha sõkma, midä om inne tedä tettü.

Kultuurin tulõ väega ette kaia, ku midägi lahkma nakkat, selle et vahtsõnõ ei pruugi sukugi parõmb olla. Targõmb om iks vanna edesi arõnda.

Umavalitsusjuhi võinu iks arvo saia, midä kultuurielo hindäst kujotas. Tuu om väega tähtsä.

Tandsminõ, ka muu kultuur olõ-i määnegi tühikargaminõ. Ku saa, võinu iks egän külän laulda, pilli mängi, käsitüüd tetä. Kultuurikants pidänü olõma egän külän – kultuur hoit rahvast kuun ja hoit tuud kotust, kon tedä hoitas. Ku tuu kants är lahutas, sis perän tuud inämb üles ei ehitä.

UDRASÕ MAIRE, tandsujuht, Võro maakunna Kultuuripärl 2009

Muidoki ei tohe Võromaa kultuuri vidäjä jäiä õnnõ uma kundi otsa, tulõ kävvü Eestin vallaliidsi silmiga ümbretsõõri ja kaia, midä tõsõ tegevä.

Suurõ ettevõtmisõ, näütüses suur laulu- ja tandsupido, omma mullõ palĺo mano andnu ja tükükese tuust olõ ma ka siiä Võromaalõ toonu. Võromaal om kasvurikas pind, ku tsipakõsõ viil valat kah, sis kasus puu illos ja suur.

Ku ma ummi tandsjidõga folkloorikavva tii, sis olõmi iks püüdnü üles otsi Võromaa folkloori, olõmi pandnu tuud tandsupalakõisi sisse, midä tandsja omma mõnuga tandsnu. Nä tahtva hää meelega midägi rahvaperimüslikku tetä.

No seto jäävä ummi tandsõga külh muidoki inämb silmä, a ka Võromaalt – Urvastõst, Vahtsõliinast, Rõugõst – om hulga huvitavit rahvatandsõ üles kirotõt.

Tuu olnu väega andśak, ku ma, Võromaa tandsujuht, es opanu umilõ tandsjilõ mitte midägi mi rahvakultuurist. Seo om jo iks alus. Sinnä pääle saa ehitä kõkkõ muud.

Ku ma lää Saksamaalõ, sis kiäki ei taha sääl nätä, et mi nakanu sääl flamenkot tandsma. Iks küsütäs, et näüdäke umma kultuuri, ummi tandsusammõ. Hüppelejä polkagi om näide jaos tävveste põnnõv kaia.

Tands om mullõ muidoki kõgõ süämelähküdsemb, a tuu käü jäl kokko muusikaga. Lõõdsamäng miildüs mullõ kah väega ja nuu mängjä sääl lõõdsa takan omma kah esierälidse inemise.

Kogo Võromaa kultuur om mu jaos luudusõga kokko sulanu, kultuur omgi Võromaa luudusõst vällä kasunu.

Ma tunnõ suurt mõnno perädü ilosast maastigust, Võromaa talvõst ja suvõst. Tuu om vahva, et egäl Võromaa inemisel om «uma» järv, suusamägi: siin Võromaal saa hinnäst vabana tunda. Piä-i liinan majakarbin unistama viist, ku vesi om õkvalt tansaman.

Võromaa inemise omma kah esierälidse. Ku ma lää Põha-Eesti, sis tutva ütlese, et olõ tõistmuudu. Võrokõnõ om jah vast tsipakõnõ vallalidsõmb.

Võromaa nuurilõ ütle, et olnu mõistlik päält kuuli är kävvü Võromaalt vällänpuul, kaia tsipakõsõ ilma, oppi tuud tundma ja kimmähe tagasi tulla. Kiä sis mi kultuuri iks edesi aja, ku mitte mi esi?

Võromaa noorõ omma tubli ja ma usu, et nii mõnigi tulõ iks umma kodokanti tagasi, luu hindäle tan Võromaal ilosa kodo ja löüd ka hää tüükotussõ.

Miä pututas tandsmist, sis ma ooda kah ummi nuuri tandsjit tagasi, kellele taha ütte jako tüüst üle anda. Ruumi om näide jaos tan Võromaal kimmähe.

Ruitlasõ Olavi: elämi üle Ansipi, Savisaarõ ja ka Padari valitsusõ

Kell om puul kats päivä. Kiräniguherrä Ruitlasõ Olavi (40) pikutas sängün teki all, ku timä elämiste Võõpson sisse astu. «Ma maka päivä tunnikõsõ ja õdagu tunnikõsõ ja sis olõ kavva üllen ja tulõ varra üles kah,» kõnõlõs Ruitlanõ umast unõkõrrast.

Veidü om inemiisi, kedä Ruitlasõ kirotõdu külmäs jätt. Uma Lehe perämädse küle pääl kirotas tä lehe alostusõst pääle ja om võitnu hulga takkakitjit. Osa lugõjit hiit Ruitlasõlõ ette, et tä tarvitas tihtipääle vägisõnno. A noid, kiä Ruitlasõ jutu lugõmalda jätvä, om veidü.

Minevä aasta tulĺ Ruitlasõl vällä raamat «Naine», mis sai küländ suurõs müügihitis. Vahtsõst anti vällä ka Ruitlasõ varatsõmb romaan «Kroonu». Päält tuu kirotas Ruitlanõ teksti telesaatõ «Üts tego» jaos ja Umalõ Lehele perämädse küle juttu.

Proovi Ruitlasõga juttu aia, a ega tä suurõmba jutuga ei olõ. Silmä löövä täl helkämä õnnõ sis, ku jutt lätt vahtsõ loodsigu pääle.

Välän om talv ja lummõ satas. Mis mõttõ tuuga päähä tulõva?

Illos talv om ja olla om ekäpiten hää, kõtt om täüs ja arvõ omma mastu. Mu peräst sadagu.

Kas kiränik eläs täämbädsel päävä̧l Eestin ja Võõpson är?

Jõuluvana tõi mullõ kingitüse, loodsigu. Kuurin om mul ka üts õng. Ma lää vii pääle ja kül ma õks ello jää. Tuu 3–4 killo kalla õks tsilgus är paari tunni pääle.

A kuis om õks kiränigutüüga?

Mullõ miildüs niimuudu, et ma tii är tuu tüü ja sis tükk aigu ei tii. Ma ei olõ nüüt tükk aigu kiränigutüüd tennü – raamat om valmis, müü raamatut ja käü inemiisiga kõnõlõman, tii tähtsät näko ja... Lää paranda loodsikut ja sis ku hädä nakkas kätte tulõma, perse nakkas külmäs minemä, sis tulõ kirotama naada.

Ma kai tullõn su puukuuri sisse. Sul puid viil om.

Jah, kuu aigu piä vasta.

Apollo raamaduketi lugõja tunnisti su raamadu «Naine» aasta kõgõ parõmbas raamatus.

Apollo raamaduketil om tark lugõja, om hää lugõja! Nä omma mullõ loodsigu hankнu ja omma mullõ söögi lavva pääle pandnu, puu kuuri ja... Inemise tahtva aoviidüst. Tuud om väega palĺo, a hääd aoviidüst om veidü. Ja ma olõgi väega hää aoviitjä.

Sa midägi tõsist ei plaani kirota vai?

Umast arust ma olõgi õnnõ tõsitsit raamatit kirotanu. «Kroonu» olĺ väega tõsinõ raamat. «Naine» om väegagi tõsinõ raamat. A millest järgmäne tulõ, ma ei tiiä viil.

Kas su kirotaminõ käü nii, et võtat midägi umast elost ja käänät sinnä vinti kõvastõ pääle?

Jah, vahepääl ma mõtlõ vällä ja jätä tundõ, nigu kõik olõs õigõ. Vinti õks käänä.

Sa esi olõt ravvakooli miis?

Nojah, ma olõ tehnikumi piaaigu lõpõtanu, ravvatüü. Ammõtligult üldäs tuu vindi kotsilõ «keere». Mullõ miildüs lausõga mängi, tuu om nigu Sudoku, et kaet, mis vällä tulõ.

RAHMANI JANI PILT

Ruitlasõ Olavi eläs Võõpson, käü kalal, putitas loodsikut ja kirotas juttõ.

Vanastõ miildü sullõ kangõ õlu. Kuis tuuga om?

(Nakkas keerotama.) Ku vanastõ?

No, mõnõ aasta iist.

Ma ei mälehtä tuud aigu väega. A mis marki õlu tuu olĺ?

Määnegi «Bock» vai...

Ei tiiä. «Bocki» ma nii väega ei olõ joonu. «Taurust» kah. «A Le Coq Porter» om mu ülemäne piir. Ku tuu om no kangõ, sis tä miildüs mulle seonimaani. Tuu om sääne talvinõ õlu, suvõl lämmäga võtasi midägi hellembät.

Kuis sa hinnäst riigi- ja ilmaeloga kursin hoiat?

Internet om tuu maainemise abimiis. Lehti mul ei käü, Uma Leht vahel tsusatas postkasti, toda loe. Ruitlasõ rubriiki ei loe, tuuga olõ ma hariligult kursin.

Inemise omma kõnõlnu, et kül tuu Ruitlanõ om julgõ, et kae, kuis julgus üteldä.

Mõnõ inemise omma iks viil pelgäjä jah. A tuu Vinne aig om müüdä, mul lätś tuu hirm maru kipõlt üle. A kül inemiisil kah pia lätt.

Kuis sullõ säändse veidikese tõistmuudu mõttõ päähä tulõva?

Ütiskund om umbõlõ terve. A mullõ miildüse haigõ inemise. Mullõ ei miildü sisseharinu mõtlõminõ. Ku kümme inemist mõtlõsõ üttemuudu, piät ma tõistmuudu mõtlõma, muido ma nakka inemiisi kõrdama.

Ja perän tulõ vällä, et sada inemist mõtlõs niimuudu, nigu sa mõtlit.

Hää sagõhõhe tükis niimuudu olõma jah.

Ku palĺo sa Võõpso eloga kursin olõt?

Poodi man käü ja... Säält saa õks põhiaśa teedä. Inemise omma nii tasaligu, et üts ei putu tõist ja siin nigu ei sünnüki midägi väega tähtsät. Ja omgi hää, et ei sünnü, mullõ väega miildüs rahulik keskkund. Internetist loe är, kas kala järve pääl võtt ja ku võtt, võta uma kasti sälgä ja puuri ola pääle ja lää võta kah paar kalla vällä.

Määne tulõ 2010. aasta vana Võromaa inemiisile?

Ma arva, et 2010 tulõ sääne, nigu olĺ 2007 vai 2009. Võromaa inemine ei olõ nii väega hullu ja topaka elotempo sisse haarõt, et olõs hinnäst lahki lainanu vai väega ullis lännü vahepääl, ku tuu niiüteldä korgaig olĺ. Tan piiri veeren om taa elo õks tasaligumb. Ma arva, et 2010. aasta om võrokõsõ jaos hää, arva, et mu jaos ja Võromaa inemise jaos om nii, nigu om olnu ja lätt õks edesi. Jäämi ello ja elämi Ansipi valitsusõ üle ja elämi Savisaarõ uma ja elämi Padari uma ja elo lätt õks edesi.

Kohe omma jäänü su jututegeläse Müürsepä Martin ja Pornokunn?

Pornokunn om vanas jäänü ja habisõs, tä ei jõvva inämb uma meelüsalaga tegeldä. Ja Mürka nakaś õnnõmängõ mängmä, no om uma mõistusõ, raha ja karjääri maaha mängnü ja Uman Lehen ei olõ inämb timäsugutsõl kotust.

Sul umist päätegeläisist hallõ kah om vai?

Mul om väega hallõ. A õnnõs om näid sama lihtsä mano tetä ku är häötä, nii et elo lätt edesi.

Määndsit vägimiihi mi võimi 2010. aastal uuta?

Ega nä väega vägimehe ei olõ kah. Nä omma õks säändse puul-ullikõsõ, kes tulõva. Mu juttõn Supõrmänne ei olõ, omma hariligu tegeläse.

Ei tulõ taast jutuajamisõst inämb midägi vällä. Ruitlanõ tulõ sängüst vällä, pand püksi jalga, lämmä seerigu jalgu otsa ja vidä mu kuuri ala, näütäs loodsikut. Loodsik om alumiinist, moodoriga. Siin-sääl tulõ värvi pääle panda, piät hankma paadivärvi, seletäs Ruitlanõ. Tassakõistõ kao kuuriussõst vällä ja tii minekit. Ruitlanõ jääs loodsikut imehtelemä.

Küsse **RAHMANI JAN**

Üte üü katõ katsigu saiva 15

VALPRI LIINA

27. joulukuu 1994. Tuu üü Võru haigõmajan olĺ väega esimuudu: sündü katõ katsigu! Mis om noist latsist täämbädses saanu?

Viis minotit pääle süääüüd, kell 00.05, tõi Kooseri Piret Võrust ilmalõ poja. Puul tunni ildamba, kell 00.35, sündü noorõl imäl tõnõ poig. Sünnütüse man olĺ ka latsi esä Kaido.

A kell 4.45 ja 4.55 kasvi Mõnistõst Siltšenko Taimi ja Viktori pere katõ tütre võrra rikkambas. Inne olli sääl perren joba väiku pojakõnõ ja tütär.

Latsõ võti vasta tohtri Kolomijetsi Lima ja ämmäimänd Tamra Ly.

Seninägemäldä ja -kuulmalda sõnomi trükse är Võrumaa Teataja 3. vahtsõaastakuul 1995.

Viistõist aastat om müüdä linnanu. Määndse nä omma ja midä mõtlõsõ parhilla, 15aastadsõn?

HARJU ÜLLE PILDI

↑ **Kooseri Rain (kassiga) ja Rait omma kõva spordipoisi.**

← **Siltšenko Viktorialõ (kural) ja Marinalõ miildüs raamatit lukõ.**

Spordipoisi Rait ja Rain

Kooserite kodo om Võrun Linda uulitsan. Rait ja Rain tiidse mi tulõkist ja oodi meid. Koolivaheaig. Vanõmba olli tüül: imä Piret (37) Võru liinavaltsusõn, esä Kaido (38) Eesti Energiän.

Tummõ pluusõga om vanõmb veli Rait, triibulidsõ hammõga noorõmb Rain. Muidoki om sääne vanõmba-noorõmba jutt ülearvu: sünnükuupäiv poissõl jo üts!

Viietõistaastanõ inemine om uma tii algusõn: latsiaid, koolinkäümine, harrastusõ ja sõbra...

Latsiaian käve Rait ja Rain Punamütsükesen, kon näid ilmast ilma segi aeti. A kooliaol säänest asja nii sagõhõhe inämb juhtunu ei olõ, ütlese poisi. Nigu pildi päält nätä, omma nä iks tsipakõnõ esisugumadsõ.

Nä opisõ Võru Kreutzwaldi gümnaasiumi 8.b klassin. Opminõ on kõrran.

Hää meelega kõnõlõsõ poisi uma vaba ao tegemiisist. Meele peri om sport, kõgõ rohkõmb pallimäng.

Rain mäng jalgpalli ja võrkpalli, Rait jalgpalli. Pääle tuu käävä poisi jõusaalin ja Kütiorun lumõlavvaga sõitman. Võistlõman tulõ kah iks kävvü.

Kas Rait ja Rain omma märgotanu, midä nä tulõvigun võisi tetä?

Poisi ütlese, et nii kavvõlõ viil mõtõlnu ei olõ. Võisi külh suurõmban liinan, Taĺnan vai Tartun ellä, om näide arvaminõ.

A midä olõs üldä Võru kotsilõ, kon om kõik naa aasta eletü? «Väiku. Kõik tundva kõiki,» tulõ kipõlt vastus.

Katsik olõminõ, tulõ vällä, poissõlõ ei miildügi. Raidi jutu perrä vähämbält. Kas tõtõstõ om kisklõmist nii palĺo?

Ku nä, kats kinnä pikkä nuurmiist, pildi jaos tõnõtõsõ kõrvalõ saistasõ ja kassiimändä Kerri kah üska krabasõ, tunnus külh, et kimmäs om katõkõisi olla.

Pääle külänkäüki kõlisti poissõ imäle. Imä arvaś tuu kotsilõ, et poisi külh kisklõsõ vaihepääl, a sis jäl lepvä är ja omma kõgõ parõmba sõbra.

Tahtsõ tiidä, määndse omma timä poja loomu poolõst:kas üttemuudu vai kumbki ummamuudu.

Imä meelest küländ üttemuudu: ütelidselt kasvatõdu ja kõrvuisi kasunu.

Klassijuhataja Meeliste Ragnalõ tunnus jäl, et Rait on vallalidsõm, parõmb läbikäüjä, Rain tsipa kinnilidsemb. Täl om õnnõ häid sõnnu spordipoissõ ni näide koolisõbraligõ vanõmbidõ kotsilõ.

Viktoria ja Marina – ärvahetamisõni üttemuudu

Kümneminudilidse vahega sündünü SiltšenkoViktoria ja Marina omma väega üttemuudu tütrigu. «Mi jaos om tuu harilik asi, et segi aetas,» ütles Viktoria, kiä jõudsõ siiä ilma inne sõsarat. «Ja ku Viktoria tunnin nõst käe, sis oppaja ütles mu nime,» naard Marina.

Kas miildüs, et olõti katõkõisi sündünü? «Ütsindä olõs väega ikäv!» arvasõ rõõmsa olõmisõga katsigu ütel meelel.

Juttu ajami Mõnistõ raamadukogon. Taa suurõ kolmõkõrdsõ maja tõsõn otsan om tütärlatsi kodo. Parhilladsõ raamadukogo ruumõn käve nä latsiaian. Nii või üldä, et park maja ümbre om näide mängumaa olnu.

Viktoria ja Marina käävä Mõnistõ kooli 8. klassin. «Paar kolmõkõist olĺ,» ütlese nä tunnistusõ kotsilõ. Ka hinde olli üttemuudu. Ku Võru katsikidõ poissõga kõrvuisi kaia, sis füüsiga olĺ kõigil neläl kolm...

Viktoriat ja Marinat olõ ma tähele pandnu innembigi – Puigal võrukiilside näütemängõ päivil, lauluvõistlusõl «Mehkamaa öö-bik» ja võrukiilsel Inda Kõiva lauluvõistlusõl. Hää esinemisega om häid kotussit koŕat.

Määndse laulu miildüse? Marina: «Kurvõmba tooniga.» Viktoria: «Säändse, kon rohkõmb särtsu, huugu om seen.»

Parhilla miildüs tütrigilõ väega tandsminõ, tulõman om «Koolitants». Tands om näile miildünü väikust pääle. Ja raamat om hää sõbõr. Nigu palĺodõlõ viietõistaastaidsilõ, miildüse näilegi Harry Potteri luu.

Ku Viktoria ja Marina olli kolmõaastadsõ, kuuli väega uutmalda näide ukrainlasõst esä Viktor. Tuul aol olli ka perre tõsõ latsõ viil väiku ja imäl Taimil tull kõik neli ütsidä üles kasvata.

Parhilla opis Vladimir (21) Tartu ülikoolin infotehnoloogiat, Kristina (18) käü Tartun Forseliusõ gümnaasiumi 12. klassin. Imä Taimi (47) om parhilla kotun.

Viktoria ja Marinagi mõtlõsõ, et kunagi võisi liinan ellä. Unistus om pääle Mõnistõ kooli lõpõtamist Võrru Kreutzwaldi gümnaasiummi edesi minnä.

Moostehe rahvamuusikat tegemä!

15. seo kuu pääväni saava rahvamuusigategejä hinnäst kirja panda 11. Eesti rahvamuusigatüütlüisi pidolõ Moisekatsi Elohelü, miä tulõ 23.–24.04. Moosten.

Mooste vallavanõmb Needo Ülo andsõ teedä, et kümmekund esinejät om joba kirän, a nii ammõdi poolõst muusigu ku «pühäpäävämuusigu», kiä viil julgust korjasõ, andku hindäst kimmäle viil teedä. «Tulõ väkev pido!» lupa vallavanõmb.

Pido tetäs Mooste vahtsõn Folgikuan, miä om Mooste kõgõ suurõmb hoonõ ja inne olnu kaŕalaut. Suurt folgipito peetäs Moosten joba kolmandat kõrda (inne olĺ pido nimi Põlva Folkfest ja tuud peeti Põlvan).

Timahavadsõ folgipido põhiteema om Folgikua sisseõnnistaminõ ja seokõrdnõ kohustuslik võistluslugu Kanepi kihlkunnast peri laul «Imelik maja».

Festivali pääpreemiä om 1000 eurot ni kiviragojidõ Kulla Riho ja Ilme pronkskujo. Teedüst saa Podekrati Ülle käest tel 508 7825 vai kodolehe folkfest.polvamaa.ee päält.

UL

Luminõ pildioppus Aderi Arnega

PEEDOSAARÕ KAISA

15 pildistämishuvilist ukõrdi minevä nädälivahe pildimassinaga Rõugõ kandi mõtsu seen – Viitinä luudusharidusskeskus kõrralď 8.–10. vahtsõaastakuul luudusfoto-oppusõ, midä vidi üts Eesti kõvõmbit luudusõpildistijit Aderi Arne (46).

Huviliidsi olĺ mitmõst Eesti nukast, selle et egä päiv saa-i jo nii targa luudusõmehe käest pildistämist oppi. Ai meistri hindäga kah tsipakõsõ juttu.

Tulĺ vällä, et Aderi Arne om esi kah maalats, peri vanalt Tartomaalt Otõpää kandist. Et kodokandi luudus om nii illos, sis tulĺgi täl tahtminõ iks uman elon luudusõ mano jäiä. «Kõgõpäält naksi tsirgõst pilte tegemä ja nii taa läts,» kõnõĺ Arne, kiä sai hindäle edimädse pildimassina 5. klassin.

Arne om üts õigõ salahuisi täüs miis. Proomõ tä käest välla uuri mõnda huvitavat luku, mis mõtsan häid pilte takan ajadõn om ette tulnu. Arne hiilse vastussõst müüdä ja üteĺ, et nuu kõik omma pikembä luu ja näide ärkõnõlõmisõs pidänü ütenkuun kohegi tuld tegemä minemä ja tulõ man istõn kõnõlõma.

Luudusõmiis Arne kõnõĺ, et ütsindä hää aparaat ei tii hääd pilti: «Pilti tege iks pildistäjä. Pildi tiit sa inne joba jo pään valmis ja sis viil lätt sul vaia aparaati, minka tuud pildi pääle võtta. Palĺo häid pilte om ka «seebikarbiga» tettü.»

Puulpäävä sai sis egä opja mõtsu piten roita ja oppusõ perrä pilte plõksi. Lõunasöögilavvan arotõdi, et mis kiäki sai ja kuis pilte tetti. Üts esä olĺ üten võtnu uma kolmõaastadsõ tütre ja kõnõĺ, kuis tä sis üte käega vidi kelku ja tõsõga pruuvsõ iks pilte kah tetä.

Üts Taĺna piiga essü mõtsa är, a täl olĺ iks nii palĺo tarkust, et mõtsast peräkõrd umal jõul vällä saia.

PEEDOSAARÕ KAISA PILT

Pildioppusõl.

Kõnõldi viil jahimiihist, tsirgõst, eläjist, ilmast ja palĺost muust, minka tuu päiv luudusõn trehväti.

Ma esi käve kah tsipakõsõ uma aparaadiga mõtsan. Paks lumi kül tükke vägüsi saapaveere vahelt sisse, külm tahtsõ nõna ja sõrmõ är võtta, a paar pilti sai ma kah. Ma ku naiskodokaitsja pidänü iks mõtsan inämb vasta pidämä, a kae, fotohuvilidsõ olli seokõrd kõvõmba.

Ku mõnõl lehelugõjal om huvi luuduspilte tegemist oppi, sis tsipa inämb ku kuu ao peräst, 19.–21. radokuul tulõ saman Arossa talo man järgmäne oppus, midä vidä tõnõ väega kõva luuduspildimiis Tartese Urmas, kink pilt lumõkirbust mineväaasta üleilmalidsõ fotovõistlusõ kinni panď.

Mõni kotus sinnä oppusõlõ om viil vaba, täpsembät teedüst saa Viitinä luudusharidusskeskusõ kodolehe www.viitinalhk.ee päält.

Põlva noorõ lauli vällä põĥavalgusõ tsähvi

Tõsõl joulupühäl panni E STuudio noorõ laulja Põlvan uma lauluga hõngu kinni hoitma tuhatkund inemist – joulu- ja üteliisi stuudio 20. hällüpäävä kontsõrt laulti katõlõ kultuurikeskusõ täüssaalilõ.

Üles astsõva kontsõrt-, kammõr- tütärlatsi- ni latsikuur. Kõik 20 aastat omma nä Põlvan pühhi aigu üles astnu, nii nelälviiel aastagal om kullõjit jagunu katõs kontsõrdis.

Ku laulõti kolm ossa Tormisõ Veljo tsüklist «Talvõmustri», sõs «Virmaliisi» aigu olõssigi nigu põĥavalgusõ tsähvi kõrvun ni silmin käümä naanu. «Ütlemäldä illus, taa laulu aigu es julgu hingädägi,» kostu kullõjidõ suust.

E STuudio päädirigent Lokko Külli kõnõĺ, et opsõva Tormisõ «Talvõmustridõ» kattõ ossa minevä keväjä peet koorikonkursis «Tallinn 2009» iks hää mitu kuud. «Algusõn kaimi, et taast mi hinnäst joht läbi ei jürä,» tulõť Lokko miilde. A lõpus tunnistõdi E STuudio tütärlatsikuur «Tallinn 2009» kõgõ parõmbas latsikooris.

E STuudio tütärlatsikoori kontsõrt tulõ vabariigi hällüpäävä puhul Vanemuisõ kontsõrdimajan.

Sääl lauldas Tormisõ «Talvõmustridõ» kõik jao. Edesi lauldas taad ka rahvusvaihelidsõl koorikonkursil Viinin. Kammõrkooril tulõ jäl sõit konkursilõ Itaaliahe.

E STuudio tütärlatsikoori konkursskuunsaisun laul 29–32 tütärlast ja Juurma Kaarli. E STuudio tütärlatsikoori abidirigent om Juurma Kersti.

Laulmiisi jakkus ka kodokandin. 23. vahtsõaastakuul astutas üles Põlvan kontsõrdil «Noorõ ja klassiga»: üles astva E STuudio solisti üten Põlvamaa sümfooniaorkõstriga. 23. mahlakuul esinetäs Moosten vahtsõ kontsõrdisaali vallategemisel. E Stuudio tütärlatsi- ja kammõrkuur laul keväjä ka tõsõl Umal Pidol Põlva Indsikurmun. Umma Pitto mindäs hää meelega ja võrokeelitsit laulõ naatas opma urbõkuul.

ALLASÕ TIIA

Suukurg ja vasik

ÄMARIKU VOLLI

Tuu olĺ perüs kolhoosi algusõ aasta, ku Lüübnitsä külä inemise panniva ütel päävä tähele, õt Poslini Kolĺa moro pääl jalotas suukurõ poig. Morol olĺ aid ümbre, pini ka lesäť rahuligult tarõ müürü veereh. Inemise imehtivä, õt kuis pini nii rahulik om? Kiäki hõigaś peremehe vällä ja küüse, õt mis trikk ta om, õt pini õi viroda kurgõ minemä? Vanaperemiis vastaś, õt ta jo meil uma kurg, kohe sa timmä õks ajat.

Vanaperemiis, Kolĺa esä, olĺ kõva jahimiis olnu. Ütskõrd ku vana lätś suu pääle korvivitsu otsma, löüdse timä suu päält murdunu siiboga kurõpoja. Mõtõĺ, midä kül tetä? Ku jätä suu pääle, saasõ kimmähe otsa, tulõ õks kodo viiä ja pruumi siib lahastõ panda. Ku õnnistus, sis või-olla saasõ tä tõisi kurgiga sügüse lõunahe üteh ärä linnada. Vana mõtõĺ joba tii pääl, kuis kül saasõ sääntse kotusõ pääle lahast panda? Pikäpääle tulĺ hüä mõtõ päähä.

Ku vana kodo joudsõ, sis kutś timä kõrraga nii Kolĺa ku timä naasõ hindäle appi. Kolĺalõ anti kurg üskä, a naasõl kästi nokka valva ja ku vaia, sis ka kinni hoita, õt kurg kedägi lüvvä õi saasi. Vana tekk kats parra pikkusõga oosikast puulistu, mähk sinnä vatti ja puhast ohkõist rõivast ümbre, sis võtť Kolĺa naasõ käsitüükorvist siidist niiti. Kõik tollõ kauba tekk timä kõva viina seeh hämmest. Siidist niidi viil umakõrda lask läbi joodi. Vana sääď katskidsõ luu katõ oosikadsõ listu vahelõ ja ummõĺ siidiniidiga ümbre katõ listu ja läbi siibo katõkõrralidsõ naha. Sis kai umma tüüd ja üteĺ: «Piäs pidämä külh!» Vana panď kurõ siiva vasta ihho, sis võtť tükü linast kõvva rõivast ja õkva ummõĺ kurõlõ hammõ sälgä.

Laudah olĺ üts tühi sulg, kohe kurg panti. Kurõlõ pakuti söögist peeńkeisi kallo. Vana kõnõli kurõlõ: «Ärä sõbõr peläku, kül ma sullõ õga päiv kõtutävve hangi, mi elämi jo järve perve pääl!» Pernaasõlõ miildü, õt kurg opṕ ärä kalla peo päält võtma ja tuu kah, õt kurg püüď kinni kõik kärbläse, miä kätte küündüvä ja sei är.

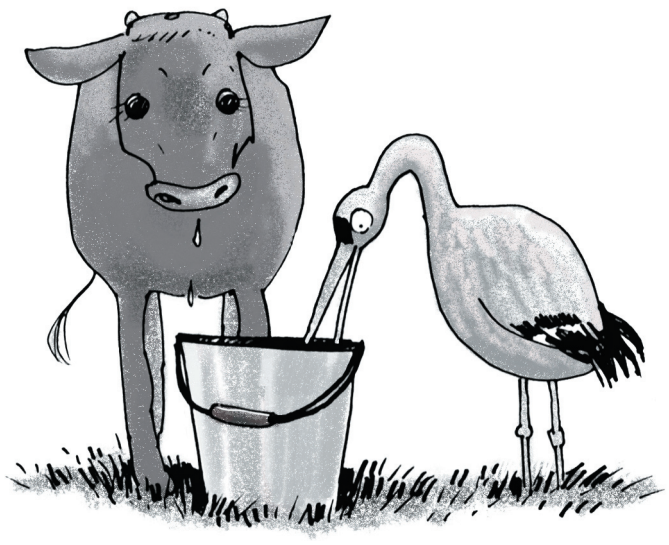

PLATSI LIISO TSEHKENDÜS

Varsti sündü lehmäl vasik, tuu panti ka kurõ mano sulgu. Kül kurõl olĺ nüüt lusti palĺo, kärbläse tükevä vaskalõ külge: olĺ midä püüdä ja ärä süvvä. Vasik ja kurg saiva sõbrast. Ku vaśkõlõ juvva anti, sis kurg ka tougaś uma noka vasigõ pää kõrvalõ pangi. Edimält jõiva mõlõmba piimä, aig-aolt võeti piimä portsu veidembäs, tuu asõmõl naati vett ja jauha mano pandma. Kurg tegi ka vaskõga kuuh vapralõ läbi piimä päält roka pääle üleminegi.

Vana arvaś, õt kurõl piäsi rõiva siibu ümbrelt ärä võtma. Taa ao pääle pidi joba luu olõma kinni kasunu. Kurg esi ka olĺ höste kasunu hüä söögi pääl. Jo kats kõrda olĺ kurõ säläh rõivast perrä lastu, kurg jo kasvi.

Tuukõrd, ku kurg edimäist kõrda vällä lasti ja rõivas ümbrelt ärä võeti, nägigi külärahvas Poslini moro pääl kurgõ. Kurg siroť mõnuga siiba. Siibo seeh olli mulgu, kost siidine lang olĺ läbi olnu. Vana naarď, õt naa mulgu omma nigu naisil kõrvalehe seeh kõrvarõngidõ jaost.

Kurg õs panõ kedägi tähele, timäle õs tähendä ka tuu, õt küläpini aia takah avaldiva umma pahamiilt.

Viimäte lätś kurg õks pinnega tutvust tegemä. Pini lätsivä nigu palama, nä tsusõva nõnno aialippe vaihelõ, esi valmis purõma. Kurg kai rahuligult tükü aigo, sis kopsaś kõrra nokaga. Kiä toda tiid, kas kurg tahtsõgi ütele pinile õkva silmä lüvvä vai trehväś tuu kogõmalda, a pini panď igävädse vingmisõga kodo poolõ. Peräh sai tiidä, õt tuu pini olĺ umast silmäst ilma jäänü. Kurg käänď hindä ümbre ja lätś äräki maja taadõ.

Perähpoolõ oppõ kurg pinne lakja virotama. Kurg siroť siibo vällä, võtť huugu ja olĺgi külä uulidsa pääl kesk pinikarja. Kiä sai nokaga päähä, kiä sai sälgä vai külgipiteh! Ütskõrd lei kurg ütel pinil esiki küleluu katski. Nüüt olĺ nii, õt ku pini näivä kurõ siibosirotamist, sis panniva kõrraga pakku. Pini olliva ka tollõ ärä opnu, kuis rutõmbilõ kurõ iist hinnäst ärä käkki. Mõni roomaś eski kõtulõ kardohkavirkse vaihelõ varsi varjo.

Aig lätś, ka vasik olĺ jo nii suurõst kasunu, õt olĺ vaia ketti viiä haina pääle. Suuri eläjidega vasikit küläkarja õs aeda, õgaüts otsõ umalõ vaśkalõ kotusõ. Üts hummok lätśki pernaanõ üteh vaśkaga kotost minemä, ka kurg õs jää kodo, timä lätś üteh sõbraga. Olĺ hüä kaia, kuis pernaanõ lätś vaskõga iih ja kurg lätś kõgõ takah. Pini saadiva näid haukmisõga. Pini õs julgu lähkohe minnä, haugiva õnnõ koskilt värehti vai tahra ussõ alt.

Kurg üteh pernaasõga kodo õs tulõ, timä jäi üteh vaśkaga karja, ka pini jäivä külä viirde haukma. Kuna vasik olĺ ketih piaaigu järveperve pääl, sis sai kurg õkva säältsamast pilliruust hindäle söögist kunnõ koŕada. Mõlõmbil olĺ hüä olla, õnnõ ku päiv korgõmbahe kerkü, naksiva kärbläse vaśkat kiusama. Varsti olĺgi sõbõr kurg platsih, nakaś kärbläisi püüdmä ja är süümä.

Kõik tuu elo püsse õnnõ tuusama üte suvõ. Talvõl ellivä nii kurg ku vasik jälki laudah üteh suluh. Keväjä saadõti vasik är üteh suuri lehmiga küläkarja. Kurgõ sinnä õs lasta, selle õt suurõ lehmä kurgõ õs või kannahta. Nii pidigi kurg päivä ütsindä kotoh olõma. A kurõl olĺ tii järve viirde selge, timä käve päävä mito kõrda ütsindä järve veereh kunnõ otsmah. Kiäki õs tiiä, koh timä sai tutvast tõsõ suukurõga, a peris tihtsähe nätti näid üteh järve veereh kunnõ söömäh.

Külärahvas tundsõ hüvvämiilt, õt Peetsä ka om hindäle naasõ löüdnü. Õga kiäki õs tiiä, kas timä olĺ esäne vai imäne. Pernaanõ olĺ tälle tuu nime pandnu. Tuu suvõ nakaś kurg vachtõpääl kotost ka är olõma. Kõrd-kõrralt jäi Peetsä õks kavvõmbast pruudi poolõ.

Ütskõrd varra hummogu tulĺ Peetsä tagasi, käve laudah, tahrah, sis lätś aida.

Vana lätś perrä, istõ sääl pingi pääle ja küsse Peetsä käest: «Koh sa nii kava ollit?» Peetsä lätś vana mano, hõõrď umma kaala vasta kässi, näko, pääd. Vana kõnõli peräst, õt õkva vesi tulĺ silmä.

Kurg lõpõť kallistamisõ ja nakaś vanalõ tandsma. Uma rahvas tulĺ kõik toda tandsu kaema. Aia taadõ tulĺ ka müüdäminejit.

Vana üteĺ: «Uskõ, kallis rahvas, seo om jumalagajätmise tands.» Nii tuu ka olĺ, kurg õs tulõ inämb kunagi tagasi.

Viige ask mu hengest är!

RUITLASÕ OLAVI,
ütiskunna valvõpini

Üts seto naanõ küsse, et mille täl piät kümme kõrda suurõmb prügükast olõma ku vaia lätt? Ma ei saa tuust arvo, mille inemisel ülepää prügükasti vaia om?

Ma olõ poodist ostnu mustõ ja rohiliidsi prügükottõ, sääl omma ilosahe liitri pääl, palĺo sinnä mahus. Seonimaani ei olõ ütski prügüvidäjä mu prahti tuuperäst är veemäldä jätnü, et mul prügikasti ei olõ. Prügükast nakkas haisama, egäsugumadsõ patsilli ja pisiläse ronisõ sääl pääl, a puhtidõ kilekottõga om hää prügü õkva timä tegünemise aigu är sorti.

Minevä kõrra unõhti prügükoti aia taadõ nõstmalda. Kuu lõpun sai arvõ: 19 kruuni tühisõidu iist. Massi tuu är ja mõtli: ku hää firma, tühisõit om inemiisile tõtõst odavas tettü! Kassu tuust muidoki ei olõ, a hää õks teedä, et personaalnõ autoteenüs «tühisõit» mass sama häste ku mitte s...agi!

Üts prügisort om kilukarp, juustupakk vai muu sääne, tõnõ rämps jäl sääne, miä su hinge tsolk. Näütüses mi kolmõ päämidse telekanali aastavaihtusõprogrammi olli 90protsõndilisõlt tsolk. S..t, rämps, nimma kuis tahat!

Presidendi kõnõ olĺ normaalnõ, «Tujurikkuja» kõlvaś kah veidükese, «Erisaatõl» es olõ kah väega hätä, a perä? Ku mullõ lätt tühisõit masma 19 kruuni, sõs ma tahtnu teedä, kellele ja ku palĺo muptšik Normanni tühikargaminõ Edekabelin masma lätś? Kiä massõ kinni Kanal 2 aastavaihtusõ juumispido? TV3 «Vilde tee» olĺ pehmele üldä hallõ... Sääne s..t ei mahu määndsegi konteineri sisse... Mul om aastavaihtuspido ja ma piä tuust suurõ jao jobuansambli Kala lõugamist kullõma?

Aastavahetusõ võti vasta Jõhvin, a protestis raharaiskamisõ vasta es lää seokõrd rakettegi kaema. Tuuperäst, et ilotulõstik om samamuudu tsolk. Nättäv tsolk. Mullõ miildüs taivas niisama, ku tä ei olõ palama pant ja savvu täüs.

Lehest loi, et Taĺna paugu lätsi masma 60 000 kruuni, Võro liina viis minotit pikk tulõvärk massõ Maalehe perrä niisama 60 000. Tuust 20 000 lätś liina ja 40 000 ollõv lännü Pommi-Jüri karmanist, kink karmani kotsilõ om kohus ilda aigu jo ummõhtõgi otsussõ tennü, et tuu om tävveste tühi.

Ku kõik Eestimaal taivahe lastu tulõroojahus kokko arvada, saanu nii mõnõlõgi haigõlõ latsõlõ jala alla vai muudki hääd tetä. Võro liin tulõtas mullõ suurõ paugu ja lõugamisõga tühikargajat ullikõist miilde, kiä ei kannahta üle viie minodi, ja ku täl vallalõ lätt, sõs naasõst ja sängüst müüdä ja õkva lakkõ.

Aastavaihtus om läbi. Tulkõ no Ragn-Sells ja Cleanaway ja veege mu hingest sinnä korjunu ask jälki minemä!

Tossu Tilda pajatusõ

«Siidisalliga» peigmiis

1960. aastil olĺ üts Võro nuurmiis tutvas saanu tütriguga Jaama uulitsast. Asi olĺ hoolõga susisnu, nii et peigmiis-poiss julgu joba üüses külä pääle jäiä. Tuu miis olĺ tüül tehassõn, kon tüüpäiv alaś maru varra.

Hummogu, ku olĺ vaia liinibussi pääle minnä, kattõ elektri är. Noil aastil juhtu säänest asja sagõhõhe. Miis panď hinnäst kipõlt rõivilõ. Sall olĺ kaonu, tollõ löüď tä peräkõrd põrmandu päält. Aigu lätś, a bussi pääle miis sai.

Tii päält bussipiätüisist tulĺ rahvast pääle. Mõni pääletulõja kai külh nuurmiist andśakalõ, paar tütrikku irvidi tälle näkko naarda. Mis tii-s vällägi. Tälle olĺ tä armastus tähtsämb ku muu.

Ku nuurmiis ummi rõivit tehassõ rõivaruumin kappi panď, sai tälle selges ka naardmisõ põhjus. Pümmen tarõn olĺ tä salli asõmõl naistõrahva siidisuka ümbre kaala mähknü.

Latsilõ

Vastussõq saatkõq Tartu 48, Võro liin 65609 Uma Leht vai info@umaleht.ee.

Manoq kirotagõq uma nimi, vannus, aadrõś ja telehvoninummõŕ. Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit latsiraamatit vai kasette ja Uma Lehe klepse.

Mineväkõrdsõ mõistatusõ õigõ vastus om *talsipühä*.

Avvohinna saavaq **Topsi Karen-Christine (10)** Aakrest ja **Luiga Helery (8)** Raistest.

Vastaq mälomängu küsümüisile! Ku vastat õigõhe, saat vastussidõ iin olõvidõ tähti perrä teedäq, kuimuudu ei toheq ütte eläjät ostaq. Vastus saadaq meile ärq 21. seo kuu päävä̇s!

1. Määndseq esändäq teiväq trikke Valtri Etsi võrokeelitsen latsiraamatun «Mõtsa pühäpäiv»?
p) Kikertokk ja Nipinäpp
r) Kukõrkuut ja Tripiläpp
s) Kakõrkapp ja Trikikepp

2. Määndseq eläjäq muudõti hobõsis Tuhkatriinu tõlla ette?
ä) lasnitsaq
ö) kahruq
õ) hiireq

3. Kiä om kirotanu võrokeelidse latsiluulõkogo «Läämi kaemi!»?
v) Kauksi Ülle
r) Panga Milvi
s) Contra

4. Miä olĺ kaarna nimi raamatun «Väiku nõid?»
p) Aaron
h) Augustus
s) Abraksas

5. Kiä om kirotanu võro- ja eestikeelidse latsijuturaamadu «Suur must pini»?
t) Ojari Triinu
n) Ilvesse Aapo
m) Rahmani Jan

6. Määnest sorti pini olĺ päätegeläne filmin «Lassie»?
l) taks
k) kolli
g) bernhardiin

7. Mõistaq ärq: valgõ nurm, must seemen?
a) kindakiri
e) moonisai
o) raamat

8. Määne tsirk om Soomõ rahvustsirk?
k) punnpaap(leevike)
p) must hähn
t) laululuik

9. Määndsel rahvakallendri päävä̇l (17.01) viiäs tsiapää mõtsa kannu pääle?
u) madissõpäävä̇l
i) tennüspäävä̇l
ü) säitsmevelistepäävä̇l

10. Kiä olliq tegeläseq Juhan Jaigi «Võrumaa juttõn»?
n) Vanapakan, Säni, Purask, Naksikõsõq, Sika Madis
l) Vanakuri, Kipõn, Jurask, Niksikõsõq, Viina Heino
g) Vanatühi, Hooma, Kurask, Plõksikõsõq, Langa Vello

Mälomängu märgeq vällä
PERÄMÄDSE ENE JA FASTRÕ MARIKO
Pildi tsehkend´ **SAARÕ EVAR**

Kaeq egä kolmapäävä vahtsit Jussi-multikit: www.lastekas.ee → Jussi multikad → multikaq võro keelen!

23. «Mino Võromaa» võistlus koolinuurilõ

Latsi ja nuuri võrokiilside kirätöie võistlus «Mino Võromaa» tulõ joba 23. kõrda, and teedä võistlusõ kõrraldaja Võro instituut.
Koolinuuri käest oodõtas võrokeelitsit juttõ, luulõtuisi, naĺajuttõ, näütemängõ, katõkõnnit, märgotuisi, laulõ ja muid kirätöid. Teema vällämärkmise man pallõsõ kõrraldaja meelen pitä hindä vannusõrühmä teemasiid.

1.–5. klassi teema:
- kiiksuga jõulujutu
- lõpulda luu (nuu, mink lõpp om ka luu algusõs)
- vikakaari-värvi luu
- ilosa lõpuga luu
- luudus kõnõlas
- vanavanõmbidõ meenutuisi

6.–9. klassi teema:
- kiiksuga jõulujutu
- täämbädse päävä muinasjutu
- absurdiluu Võromaa eläjist
- kuimuudu pininuki kosmosõn (vai koolin, pääliinan jne) käve
- upakil ilmaruum
- luudus kõnõlas

10.–12. klassi teema:
- kiiksuga jõulujutu
- võro kirändüse lätte
- upakil ilmaruum
- kõgõ parõmba unõjutu
- kuimuudu pininuki kosmosõn (vai koolin, pääliinan jne) käve
- luudus kõnõlas

Kiiksuga jõulujutun või kirotaja umal fantaasial linnada laskõ – kirota kasvai tuust, kuimuudu hernehirmutis jõuluvana tüü hindäle sai vai suvikürvidsä seikluisist jõuluvana kingikotin.
Latsi ja nuuri võistlustöid oodõtas ildambalt 1. radokuu (01.02) päävä̇s 2010 Võro instituuti. Tüü tulõ saata meili kadri@lootspill.ee pääle vai erändkõrran latsõ hindä käega kirotõdult Võro instituuti Tartu tn. 48, 65609 Võro liin. Üts osavõtja või saata võistlusõlõ kooni kolm tüüd.
Kõgõ parõmba tüü avaldõdasõ saŕa «Mino Võromaa» 23. latsiraamatun. Suvõ lõpun om «Mino Võromaa» võistlusõ parõmbidõ vastavõtt ja raamadu kaejadsi Võrol. «Mino Võromaa» saŕa 23. raamadu pildi tsehkendäs Navitrolla.

Kuuluda

Kuulutusõ tel 78 22221, info@umaleht.ee

Osta

Vanno autoakusit. Tel 5631 6939.